

Skibotn marked

Av Liv Johansen

(hentet fra Morgenbladet 1. mars 1900)

Inde i Lyngenfjorden ligger det usle, lille Strandsted Skibotn, en Hob torvtækte, graa, veirslidte Huse, Hytter og Boder. Stedet gjør fra Dampskibet et saare trist Indtryk. Det oplives alene af et par maledede Husvægge, af Røgen fra Skorstenspiberne, og af den friske, grønne furuskog i Baggrunden. Inde paa det gamle, skjæve Skabilken af en Kai staar gjerne en Klynge Unger fra de 10-12 fastboende Familier og stirrer udover, naar Expeditionsbaaden legger bi for Dampskibet. Og oppe ved Nøstet sees et par Smaabaade trukne paa Land. Det er Skibotn til Hverdags. Men tre Gange om Aaret - i November, Januar og Marts - holdes her Marked, og det ellers saa forladte Strandsted ser sig pludselig omskabt til en folksom liden Smaaby. Med Kjøbmandsvarer sprikende bag de frosne og sprukne Vindusruder eller indenfor de for leiligheden opførte Seildugsboder. Med Ansigter stikkende frem af hver liden Kraa. Med en betændig Skimmel af Mennesker gennem stedets "Storgade" og trange Smug. Og med Baade i Rad og Række trukne op paa den flade Strand.

Fra gammel Tid møddtes her til Tuskhandel de omliggende Distrikters Almue med Fjeldfolk (Lapper og Kvæner) fra svensk Lapmarken. Fjeldfolket byttede til sig Fisk mod Smør og Renkjød. Dette oprindelige Forhold er imidlertid ganske forandret, idet Tuskhandelen paa norsk Side er gledet over i Hænderne paa Handelsmænderne, som nu aldeles

behersker Markedet. Den norske Almue kommer for at skaffe sig billige Kjøbmandsvarer eller faa sig en Fornøielsestur efter disse Egenes fattige Leilighed. Renkjød, Renskind, Rensko (her Nord kaldet "Skaller") og Ryper er hvad Fjeldfolket nu bringer til torvs. Og det er ikke Smaatterier, det her dreier sig om, vil skjønne af, at der for ganget Aar blev omsat f. ex. 40.000 Ryper. Hva de bringer med tilbage til sine Hjem i svensk Lapmarken? Nu som altid fisk, endvidere Mel og efter den nyere Tids Fordringer Kolonialvarer, især Kaffe. Og om Lykken er god, ogsaa lidt - Brændevin! Men med det sidste har det sin haarde Nød, for Politiet er her som andetsteds paafærde med sin fine Næse og giver Smuglerne et passende Smæk over Fingrene.

Den udviklede Dampskibsforbindelse paa Nordlandene har skaffet Skibotn Marked en ny og mægtig Kunde: Christiania. Kommisionærer for Firmaer der nede møder frem, beslaaet med Guld, og sluger, hva de kan overkomme. Priserne er som følge deraf i de senere Aar stadig stegne, tildels simpelthen fordoblede. Nordlandene staar med andre Ord paa Terskelen til en ny Tid, de rives ud af sin Udestengthed og introduceres paa Verdensmarkedet. Og det ikke blot materielt, men ogsaa aandeligt. I Dampskibenes Kjølvand følger de nye Kulturelementer stødt og sikkert.

Morsomt for en Sørending er det at se Fjeldfolkets Ankomst - Markedets store Begivenhed. Det er noget ganske selsomt. Udaf Skogbrynet kommer i Rad og Række og i hurtigt Tempo rare Dyr, graa af Farve og med prægtige Horn. Det er Finnernes rappe Skytsheste - Renerne. En knitrende Lyd høres af Dyrenes store brede Klover. Efter sig sleber de noget i Lighed med indianske Kanoer, skaarne over på Midten. Men de heder ikke Kanoer, de heder "Kjærriser". I denne ligger - fastsurret og dækket af Renskind - frossent Kjød, og hva ellers der maatte ligge i dem. Dog ikke i alle. Thi op af den første Doning reiser sig, idet Følget gjør Holdt, helt uventet en Bylt. Det er en Fin (Lap) - i Kofte ("Pæsk"), "Skaller" og firkantet (eller rund) blaa Hue. Med en Tøm fæstet til Dyrets Hoved styrer han let og behændig sin Kjøreren og dermed hele Følget. Som saadan heder han "Vappus", der nok skal betyde Fører. Han sidder nu heller ikke i Kjærris, men i "Pulk", der adskiller sig fra hin alene ved et Rygstød bag, medens Kjærrisen er aaben bagover - vel for at seile saa meget lettere gennem Sneen. Og det enkelte Følge - de 8 til 12 Rener, som løber bundne efter hinanden og styres af Vappus - ja, det er en "Raide". Af saadanne kan der paa en Aften komme op til 30, Raide efter Raide, i Hælene paa hinanden. Men dermed er ogsaa Indsendernes møisommelig erhvervede Indsigter i det lappiske udtømte. Kvænerne benytter oftest Heste, spendte for store, foran spidse Ski-Slæder. Disse Heste er paafaldende svære; man ser strax, de er af en anden Race end Nordlandshesten. Der er i det Hele noget storlemmet og massivt over Alt, hva Kvænerne eier og har, der stikker stærkt af mod Lappernes Pindeværk og hele forkrøblede Tilværelse.

Det nøisomste af alle Markedets "Dyr" er sikkert Renen. Efter at have slidt og slæbt paa sine nedslagtede Kamerater over Fjeld og ødemarker de tyve norske Mile fra Karesuando i Sverige slippes den ved Fremkomsten til Skibotn simpelthen tilfjelds. Antagelig lever den der af Sne, frisk Luft og Nordlys og - om de Indfødte staar til Troende - af Renmos. Som den med sine brede stærke Klover sparker op af Sneen. Mærkelig nok falder det ikke Renen ind at spille sin herre det puds at løbe benest tilbage til Sverige uden Fin, Pulk, Kjærris og Finnehund, skjønt de alle er dens fødte Plageaander. Mod Markedets Slutning stiger Finnen med sin kloge og hengivne Ledsager, Finnehunden, tilfjelds og fanger sine rener ind igjen med Lassoen (Slyngen). De er ellers ustyrlige Dyr, baade naar de skal i og ud af Aaget, Renerne. De gjør herunder de vildeste Kast og Spring, ligger

Ill. Leidulf Olsrud

snart paa Knærne, snart paa Ryggen med alle Benene i Veiret, indviklet i Remmer og Tømme. Finnen faar den dog strax med den største Behændighed paa ret Kjøl igjen. Om Renen ogsaa er stærk? Hundrede Kilo (=en sæk Mel) er hva den kan drive det til at trække. Finnerne siges ogsaa at have andre Hus"dyr" med sig, der skal være tammere end Renen, men ikke eie nogen af dennes gode Egenskaber. Heldigvis for Indsenderen undgik han at komme i nærmere Berøring med dem, og det uagtet da i k k e slippes tilfjelds.

Underlig er det at se de fremmede Ansigtstyper og høre de fremmede Tungemaal. Kvænerne har en stor og stærk Legemsbygning, brede, skjæggede, ofte noget bleg-fede Ansigter med et ubehageligt Blik. De gjør i det Hele et frastødende Indtryk. Finnene derimot vækker nærmest ens Medlidenhed. De er smaa, spinkle, hjulbent, har fremstaaende Kindben, tynd Skjegvæxt, ofte skraatliggende Øine og gjør en ynkelig Figur. Ders mongolske Afstamning skinner tydelig igjennem. De - vi taler her om de ægte Fjeldfinner (Flytlapper) - bærer alle uden Undtagelse sin fra Fædrene nedarvede Dragt, Koften (Pæskén). Indtil for 50 Aar siden bar deres Brødre, Sjøfinnerne i Lyngen, denne Dragt. Gamle norske Indflyttere sydfra ved endnu at fortælle derom. I Finnmarken siges de inderst i Fjordene endnu ikke at have kastet Koften. Kvæner og Lapper taler hvert sit Sprog, der skal være indbyrdes beslægtede, dog ikke saameget, at de forstaa hinanden. De fleste Flytlapper kan dog litt Kvænsk, som de lærer i Sverige. Tuskhandelen mellem dem og de norske Handelsmænd sker ved

Hjælp af Tolke. Saameget Underligt møder En i disse Egne af vort Land.

Paa dette Marked holdes fra gammel Tid gjerne Thing og Rættergang. Af en gammel Ministerialbog i Lyngens Præstearkiv fra Midten af forrige Aarhundrede sees, at ogsaa kirkelige Forretninger blev udførte. Dengang havde Lyngen endnu blot en saakaldt Missionarius Ordinatus, der stod under den residerende Kapellan til Karlsø (en af sogneprester til Trondenes Kapellaner). Under Dom: Esto nini (Fastelavnssøndag) 1756 staa i Ministerialbogen af den daværende Missionarius Schytte saaledes følgende antegnet: "Prædiken og Catechisation paa Skibotne markedsplads." Men Tiderne forandrer sig. Naar nu Presten kommer til Skibotn under Markedet for at tale Guds Ord, bliver han selv katekiseret! Af Læstadianerne nemlig, den over svensk Lapmarken og norsk Finmarken saa almindelig utbredte Sekt, der opkom ved Midten af vort Aarhundrede. De har paa Skibotn bygget sig et Bedehus og holder her under Markederne paa en maade sine aarlige Generalforsamlinger, hvor tilreisende Prædikanter fra Sverige og Norge mødes for at opbygge sine Trosfæller i den for dem eiendommelig eksklusiv og intolerant Aand. De tænker og taler efter den katholske Kirkes maxime: Extra ecclesiam nulla salus. Og "Kirken" (ecclesia), det er naturligvis alene Læstadianernes menighed i det høie Nord, hvor - som en af deres Talere, en from gammel Mand, saa lykkelig naivt sagde - "Evangeliets klare Lys nu har seiret snart i 50 Aar."